

DOORSTROOMCONFERENTIE

Opbrengst Themasessie

Kwetsbare leerlingen en studenten / Inclusief onderwijs, Frank Schoonbeek en Benjamin Bremer, ECIO

Kern van de themasessie

Tijdens de themasessie stond inclusief onderwijs voor kwetsbare leerlingen en studenten centraal, met specifieke aandacht voor begeleiding, inclusiviteit en soepele overgangen binnen het onderwijs. De bijeenkomst werd verzorgd door ECIO (Expertisecentrum Inclusief Onderwijs, onderdeel van CIOP), dat in opdracht van onder andere het ministerie van OCW werkt aan versterking van inclusief onderwijs.

Een centraal uitgangspunt is de verschuiving van denken in doelgroepen en diagnoses naar denken in onderwijs- en ondersteuningsbehoeften. Niet langer staat de vraag 'wat heeft een student?' centraal, maar 'wat heeft een student nodig om te leren, zich te ontwikkelen en door te stromen?'. Dit vraagt om een fundamentele omslag: van een reactieve benadering, waarin ondersteuning pas wordt ingezet wanneer problemen zichtbaar worden, naar een proactieve benadering waarin scholen het gesprek over behoeften actief organiseren en begeleiding normaliseren als onderdeel van regulier onderwijs.

Deze omslag werd geplaatst in het bredere perspectief van de kanteling van het medisch model naar het sociaal model. Waar het medisch model uitgaat van beperkingen en diagnoses, richt het sociaal model zich op het aanpassen van de leeromgeving en het onderwijs. Niet maatwerk voor enkelen, maar een inclusieve basis voor alle studenten. Deze ontwikkeling wordt versterkt door maatschappelijke realiteiten zoals lange wachtlijsten in de zorg, beperkte beschikbaarheid van specialisten en toenemende druk in het onderwijs. Hierdoor verschuift de verantwoordelijkheid nadrukkelijker naar scholen: welke ondersteuning is realistisch, haalbaar en duurzaam, en wat vraagt dit van het onderwijsontwerp?

Waarom dit een kans is voor betere doorstroom

ECIO werkt met acht samenhangende elementen van inclusief onderwijs. In deze themasessie stond element 6 centraal: soepele overgangen van en naar onderwijs. Binnen dit element zijn verschillende sleutelmomenten te onderscheiden: kiezen, aanmelden, kennismaken, begeleiden en de volgende stap (doorstroom).

De sessie maakte duidelijk dat juist op deze sleutelmomenten kwetsbaarheid kan ontstaan. Doorstroomproblemen doen zich vaak voor wanneer begeleiding opnieuw moet beginnen, onvoldoende aansluit bij eerdere ondersteuning of pas laat in de opleiding aandacht krijgt. Continuïteit in begeleiding en duurzame relaties tussen student en begeleider blijken cruciaal. Wanneer studenten zich gezien en gesteund voelen, vergroot dit hun vertrouwen, motivatie en kans op succesvolle doorstroom naar vervolgopleiding of werk.

Tegelijkertijd werden structurele knelpunten benoemd. Opleidingsteams zijn primair gericht op diplomering, mede doordat instellingen sterk worden afgerekend op meetbare resultaten en cijfers. Hierdoor krijgt voorbereiding op doorstroom en duurzame ontwikkeling vaak pas aandacht aan het einde van de opleiding. Daarnaast is er sprake van handelingsverlegenheid bij SLB'ers, beperkte tijd per student en onvoldoende sterke relaties om ondersteuningsbehoeften tijdig te signaleren.

Ook aan de voorkant van de onderwijsloopbaan ontstaan risico's. Met name vmbo-leerlingen hebben minder tijd en minder praktijkervaring om tot goed onderbouwde keuzes te komen dan leerlingen in havo en vwo. Keuzes worden daardoor vaak gemaakt met beperkte informatie, waarna herijking pas plaatsvindt ná instroom in het mbo.

Juist hier ligt een belangrijke kans: door ondersteuning te normaliseren, keuzes beter te begeleiden en doorstroom als doorlopende lijn te benaderen, kan het onderwijs structureel bijdragen aan duurzame ontwikkeling van álle studenten.

Aanbevelingen van deelnemers aan deze sessie:

- Organiseer begeleiding proactief en structureel. Richt onderwijs en ondersteuning zo in dat het gesprek over wat leerlingen en studenten nodig hebben vanzelfsprekend en doorlopend onderdeel is van het onderwijs, in plaats van een reactie op zichtbare problemen.
- Positioneer ondersteuning als regulier onderdeel van onderwijs. Normaliseer extra begeleiding door deze los te koppelen van labels en uitzonderingsposities, zodat ondersteuning toegankelijk is voor iedereen die dat nodig heeft en stigmatisering wordt voorkomen.
- Investeer in duurzame begeleidingsrelaties. Creëer ruimte en deskundigheid voor studieloopbaanbegeleiding, zodat begeleiders studenten goed leren kennen, ondersteuningsbehoeften tijdig signaleren en begeleiding kunnen laten aansluiten op eerdere ervaringen.
- Zorg voor continuïteit bij overgangen. Ontwerp overgangen tussen onderwijsfasen zodanig dat begeleiding en kennis over de student worden voortgezet, in plaats van telkens opnieuw te beginnen.
- Benader doorstroom als een doorlopende ontwikkellijn. Verbind onderwijs, loopbaanontwikkeling en voorbereiding op vervolgopleiding of werk vanaf de start van de opleiding, en niet pas in de afrondende fase.
- Geef keuzemomenten meer ruimte en ondersteuning. Richt het onderwijs zo in dat met name vmbo-leerlingen voldoende tijd, begeleiding en herijkmomenten krijgen om weloverwogen keuzes te maken, ondersteund door praktijkervaringen.
- Ontwerp onderwijs vanuit leer- en ondersteuningsbehoeften. Organiseer onderwijs en ondersteuning rondom wat leerlingen en studenten nodig hebben om te leren en zich te ontwikkelen, in plaats van rondom doelgroepen of diagnoses.
- Bevorder gerichte kennisdeling over wat werkt. Stimuleer uitwisseling van ervaringen en inzichten over effectieve begeleiding, relatieopbouw en proactieve signalering bij cruciale overgangen in de onderwijsloopbaan.
- Verbind loopbaanontwikkeling expliciet aan inclusiviteit en doorstroom. Positioneer LOB als een doorlopende leerlijn waarin het gesprek over behoeften, keuzes en volgende stappen structureel wordt gevoerd.